

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Гоблика Володимира Васильовича
на дисертаційну роботу Фіалковського Андрія Роальдовича на тему
«Розвиток інноваційного підприємництва як фактору формування
стратегічних конкурентних переваг регіональної економіки»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 051 – економіка (галузь знань 05-соціальні і поведінкові науки)

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Інноваційне підприємництво як форма прояву інноваційної моделі розвитку економіки регіонів України має стати пріоритетом у розбудові держави в умовах глобалізації. Підтвердженням цього є Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності України на період до 2030 року, де відмічено, що «розвиток інноваційного потенціалу - це не тільки шлях динамічного розвитку та успіху, а і засіб забезпечення безпеки та суверенітету держави, її конкурентоспроможності у сучасному світі. Економічне зростання в країнах-членах Європейського Союзу насамперед залежить від інноваційної політики, яка зорієнтована на розвиток регіонів, на зміцнення їх конкурентоспроможності, визначення стратегій інноваційного розвитку. У розвинених країнах частка секторів економіки з інтенсивним використанням інтелектуального капіталу сьогодні становить понад 50 відсотків і цей показник постійно підвищується. Вступаючи у глобальні конкурентні відносини, інтегруючись до світового та європейського ринків, регіони набувають істотно нових якостей, оскільки використовують свої можливості, інноваційні переваги, використовують ринкові механізми конкурентної боротьби. За таких обставин сучасне розуміння конкурентоспроможності в регіональному вимірі розкривається у спроможності регіону враховувати внутрішні та зовнішні виклики і загрози для розвитку, раціонально

використовувати нові можливості та задовольняти потреби суб'єктів підприємництва і громади. Пріоритетним напрямком вирішення цих завдань є створення і розвиток конкурентних переваг на основі науково розробленої й ефективної стратегії інноваційного розвитку регіону. Викладене дозволяє стверджувати про актуальність теми дисертаційного дослідження Фіалковського А. Р. «Розвиток інноваційного підприємництва як фактору формування стратегічних конкурентних переваг регіональної економіки». Тема наукової роботи є актуальною з огляду на її безпосередній зв'язок із основними напрямками та темами наукових досліджень. Так, дисертантом взято участь у виконанні наукових теми: «Інноваційно-інвестиційні засади стійкого розвитку базових галузей національного господарства в умовах євроінтеграції», номер державної реєстрації 0119U101945, в межах якої автором розширено теоретичне наповнення інновації як радикальної конкурентної переваги регіональної економіки, розкрито компонентну будову інноваційного підприємництва, запропоновано погляд на інноваційне підприємництво за допомогою функціонального та факторного підходів. Автором рекомендовано до практичного впровадження систему підтримки інноваційного підприємництва та імітаційну модель стратегічного управління останнім у Закарпатській області. Зазначене підтверджує актуальність, наукову значимість та практичну цінність теми дисертаційної роботи Фіалковського Андрія Роальдовича.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень і рекомендацій,
сформульованих у дисертації, їх достовірність**

Основні положення, методичні підходи, висновки та рекомендації, які змістовно розкриті в опонованій дисертації, є належним чином обґрунтовані та достовірні. В основу дослідження наукової роботи покладено фундаментальні наукові положення вітчизняної та світової економічної думки, зокрема теорії регіональної економіки, що дало змогу автору застосувати широкий спектр методів економічного аналізу для досягнення поставленої мети. Зокрема, в дисертаційній роботі відображено критичний

аналіз зарубіжних і вітчизняних наукових досліджень, що підтверджує широту аналітичного узагальнення, глибину і комплексність опрацювання досліджуваної теми.

Теоретичне підґрунтя дослідження охоплює економічні закони, категоріальний апарат економічної теорії та закономірності прикладної економіки. Методологічну основу дисертаційної роботи становлять методи: монографічного дослідження, спрямованого на виявлення сучасних теоретичних дискурсів у сфері регіональної конкурентоспроможності; категоріального аналізу, застосування якого дало можливість поглибити поняття інновації з позиції її філософського навантаження, в контексті регіонального управління, як економічне явище, в рамках інституційної та культурної дескрипції; наукових абстракцій, який дозволив запропонувати архітектоніку механізму підтримки інноваційного підприємництва. Застосовано метод стохастичного аналізу: на основі кореляційної оцінки факторів побудовано регресійні моделі впливу інноваційних чинників та наукового потенціалу на рівень розвитку України і Закарпатської області зокрема. Для визначення стратегічних можливостей інвестування в інноваційне підприємництво застосовано метод мультиплікатора. Із статистичних прийомів активно застосовано порівняння, динамічні ряди, відносні показники та ін. Метод експлікативного моделювання дозволив сформулювати модель стратегічного управління інноваційним підприємництвом як фактором регіональної конкурентоспроможності.

Усі наукові результати, що викладені у дисертації й виносяться на захист, одержані автором самостійно. Висновки дисертаційного дослідження можуть слугувати теоретико-методичним і прикладним підґрунтям для удосконалення системи організаційно-економічного забезпечення розвитку регіону.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, ґрунтуються, зокрема, на критичному аналізі спеціальної літератури з досліджуваного питання, що сприяє забезпеченню достатнього рівня обґрунтованості результатів дослідження. Підтвердженням достовірності

наукових положень виступає також глибоке опрацювання автором значної інформаційної бази дослідження, яку складають монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з проблематики розвитку регіональної економіки; матеріали й аналітичні звіти міжнародних та вітчизняних дослідницьких агенцій; офіційні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Закарпатській області, правові і нормативні документи України, матеріали періодичних видань, методичні рекомендації державних органів влади та і місцевого самоврядування, звіти підприємств та організацій.

Структура дисертації є чіткою та логічною. Сформульовані мета та завдання дослідження відображають головні аспекти обраної проблеми і визначають послідовність викладеного матеріалу. Поставлені завдання загалом вирішені і висвітлені в науковій новизні та висновках дисертаційної роботи. Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць підтверджує достатній ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться у роботі і виносяться на захист. Достовірність результатів дослідження підтверджують високий рівень їх теоретичної обґрунтованості, а також опубліковані праці у наукових фахових виданнях і апробація на багатьох міжнародних науково-практичних конференціях.

Наукова новизна результатів, одержаних особисто здобувачем та поданих на захист

До основних положень, що відображають наукову новизну дослідження можна віднести наступне:

вперше:

– побудована експлікативна модель активізації організаційно-економічного потенціалу, що розкриває взаємодію елементів, процесів, факторів, механізмів та важелів стратегічного розвитку регіональної економіки;

вдосконалено:

–категорію потенціалу стратегічного розвитку в динамічному контексті як взаємодію функцій, імпульсів і векторів розвитку регіональної економічної системи, спрямованих на формування регіональних конкурентних переваг;

–класифікаційні підходи до групування потенціалу стратегічного розвитку на основі застосування таких ознак як роль у розвитку економічної системи; взаємодія з метою розвитку економічної системи; напрям впливу потенціалу, характер дії потенціалу;

–дефініцію організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку як системну єдність та взаємодію механізмів, здатностей та можливостей, що проявляються в економічних, конфігуративно-структурних та процесно-організаційних елементах і забезпечують стійкий розвиток регіону, побудову його конкурентоспроможності та реалізацію регіональної стратегії розвитку;

набули подальшого розвитку:

–матриця позиціонування організаційно-економічного потенціалу, яка дозволила окреслити зону «інфанти», зону «повітряної кульки», зону «потягу» та зону «стратегічного лідера»;

–коло імперативів ефективного функціонування організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку регіонів, що включають динамічність та адаптивність, системність й елімінування.

Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад організаційно-економічного потенціалу території та розробка практичних рекомендацій щодо формування системи механізмів посилення організаційно-економічного потенціалу, дія яких спрямована на забезпечення стратегічно спрямованого випереджального розвитку регіональної економіки.

Практичне значення проведеного дослідження

Отримані результати реалізовані в практиці управління на регіональному та місцевому рівнях, що підтверджують відповідні довідки.

Результати дослідження використано Закарпатським регіональним центром соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України (довідка про впровадження № 49/1 від 06.07.2021 р.), ТОВ «Аеро ДС» (довідка про впровадження від 27.10.2020 р.). Матеріали дисертаційної роботи використано також у навчальному процесі ДВНЗ «Ужгородський національний університет» при розробленні методичних матеріалів з курсів «Регіональна економіка», «Підприємництво» (акт впровадження № 147/01-14 від 20.01.2021 р.).

Зміст та завершеність дослідження

Мета і завдання дисертації сформульовані коректно. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, яке складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У розділі 1 «Теоретичні засади підприємництва як фактору конкурентоспроможності регіональної економіки» до теоретичних здобутків автора слід віднести трактування категорії інновації, що являє собою перевагу регіону (с.31-38), виокремлення і систематизацію сучасних поглядів на сутність інновацій (с.33-35), розгляд інновації і інноваційної діяльності в методологічній взаємодії як предмет підприємництва (с.61-63) що дало змогу виявити вплив таких взаємозв'язків на вибір інноваційної стратегії регіону. Вагомим доробком автора є виявлення умов перетворення інноваційного підприємництва на фактор формування регіональних конкурентних переваг (с.82).

Розділ 2 «Оцінка сучасного стану та стратегічні можливості інноваційного підприємництва в Закарпатській області» містить результати авторського аналізу щодо інноваційного підприємництва, виявлення резервів його розитку та підвищення ефективності (с.85-89), що дало змогу виявити причини погіршення інноваційної діяльності в Закарпатській області та Україні. Заслуговує на увагу виявлені автором чинники, що обумовили зменшення індикаторів інноваційної активності в регіонах України: управлінсько-прикладні, аналітико-прогнозні, теоретично-методологічні

(с.91-93), проведений ретроспективний аналіз засвідчив, що ефективність витрат на інноваційну діяльність не відповідає європейським вимогам конкурентоспроможності економіки. Важливе наукове значення мають отримані результати проведеного кореляційно-регресійного аналізу науково-інноваційних факторів та їх впливу на рівень розвитку економіки, що дозволяє стверджувати: на рівні Закарпаття в стохастичній моделі фактором, що сприяє зростанню валового регіонального продукту, виділено внутрішні витрати на виконання НДР (с.121-125).

Третій розділ «Важелі розвитку інноваційного підприємництва як тригеру територіальної стратегічної конкурентоспроможності» присвячений окресленню основних інноваційних важелів посилення потенціалу стратегічного розвитку регіональної господарської системи Закарпатської області. Важливим напрямом активізації інноваційного підприємництва як чинника формування регіональних конкурентних переваг Закарпатської області запропоновано розглядати впровадження регіонального стратегічного управління розвитком інноваційного підприємництва, яке організаційно реалізується через його систему в регіоні. (с.167-170). Представлено експлікативну модель системи, яка виділяє інноваційне підприємство як об'єкт управління, регіональну владу як суб'єкт управління, конкурентоспроможність як мету дії системи, механізми та організаційні технології, кібернетичну підсистему з преактивними та інтерактивними рішеннями, синергетичну підсистему, яка забезпечує саморозвиток, самоорганізацію та самонавчання системи; синергію як результат взаємодії важелів розвитку інноваційного підприємства. (с.163-166).

Аналіз структури та змісту роботи дозволяє зробити висновок про її завершеність і досягнення поставлених перед здобувачем завдань. Дисертаційна робота викладена чітко, логічно, з достатньо коректним використанням наукових визначень і понять, належним чином ілюстрована.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами перевірки дисертаційної роботи Фіалковського А.Р. на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень, навмисних спотворень не виявлено. З вищенаведеного можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення отриманих результатів, треба відзначити деякі дискусійні моменти та недоліки опонованої роботи.

1. Автор, досліджуючи сутність інноваційного підприємництва, розглядає даний феномен з різноманітних позицій, що обумовлено його предметною складністю та варіантністю поведінки. Тому правомірним є побудова системи інноваційного підприємництва в регіоні (рис.1.43, с.51), яка включає три компоненти: інноваційну; організації та ведення бізнесу; регіональну. При тому, що кожна підсистема достатньо повно описана автором в дисертаційній роботі, їх взаємодія не знайшла висвітлення, що завуальовує зв'язки між елементами та знижує функціональні можливості моделювання поведінки системи в різних економічних умовах.

2. В процесі дослідження сутності інноваційного підприємництва як фактору розвитку регіональної економіки автор дисертаційної роботи застосовує метод класифікації, що дозволяє подивитися на сутність даного явища з різноманітних кутів зору. Так, залежно від місця і ролі в процесі розвитку регіональної економіки та створення конкурентних переваг інноваційне підприємництво поділяється на форвардні, поточні або анцедентні фактори (с.80-82). Запропонована класифікація несе в собі великий управлінський потенціал, дозволяє системі, що керує розвитком регіону, застосовувати процесний менеджмент та приймати рішення стосовно підтримки інноваційного підприємництва в залежності від стадії розвитку регіональної економіки. Разом з тим, автор не наводить приклади факторної

поведінки інноваційного підприємництва в ролі форвардного, поточного або анцедентного чинника. Аналогічно в роботі автор стверджує, що інноваційне підприємництво може відігравати роль детермінованого або стохастичного фактору. На наш погляд, інноваційне підприємництво виступає лише у формі імовірного впливу, а не детермінованого, підтвердженням чого слугують матеріали кореляційного аналізу, які проведено автором у другому розділі.

3. У другому розділі дисертант проводить діагностику інноваційного підприємництва в Закарпатській області й основними показниками, що підлягають аналізу, визначає обсяг реалізованої продукції, кількість інноваційно-активних підприємств та витрати на інноваційну діяльність (с.84). На наш погляд, доцільно було розширити коло індикаторів аналізу. Наприклад, проаналізувати динаміку ділової активності інноваційних підприємств, яка показує обсяг реалізованої інноваційної продукції в середньому одним підприємством. Ділова активність є характеристикою розвитку бізнесу, з одного боку, а з іншого – показує комфортність ведення справи в даних регіональних умовах, що в свою чергу є чинником залучення інвестицій в регіональну економіку.

4. Заслуговує уваги аналіз ефективності інноваційного підприємництва, представлений автором у другому розділі дисертаційної роботи, особливо у стратегічному інвестиційному вимірі. Неможливо не погодитися з постулатом, що мультиплікатор являє собою інструмент стратегічного аналізу доцільності певних поточних дій та їх віддачі у майбутньому. Розрахований в дисертаційній роботі мультиплікатор по Україні у 2017 році становив 47, що означає: кожна інвестована гривня дає 47 грн. валового внутрішнього продукту. У 2019 році мультиплікатор збільшився до 67 (с.107-108). Накопичення фінансових активів населення Закарпаття має від'ємне сальдо при позитивному значенні нефінансових активів. Ліквідація зменшення фінансових активів та їх спрямування на інвестування інноваційного підприємництва дасть відповідний стратегічний ефект для регіональної економіки. Тому вважаємо доцільним в дисертаційній роботі

показати шляхи мотивації населення області спрямувати фінансові активи на підтримку інноваційного підприємництва.

5. Безумовно позитивним є використання математичного апарату, побудова стохастичних моделей впливу факторів на розвиток регіональної економіки Закарпаття та України, що дозволило виявити ключові чинники, поведінку яких доцільно враховувати в процесі управління регіоном та економікою країни. Разом з тим, автор не проводить порівняльний аналіз ключових чинників, що діють на рівні країни та факторів, виявлених моделлю по Закарпатській області. Таке порівняння дозволяє побудувати матрицю чинників на двох рівнях і надати практичні рекомендації з управління інноваційним підприємництвом як для регіону, так й для уряду країни

6. В якості одного з шляхів активізації інноваційного підприємництва в Закарпатській області Фіалковський А.Р. пропонує створення регіональної системи підтримки інноваційного підприємництва і описує алгоритм її побудови за лінійною схемою (рис.3.3, с.146). На наш погляд, це не відповідає умовам турбулентності, мінливості ситуації на регіональному, національному та глобальному рівнях, де панує нелінійна економічна динаміка.

7. Автором розроблено коло рекомендацій стосовно підтримки інноваційного підприємництва в області, представлені в табл. 3.1 (с.139), табл. 3.2 (с.160), в яких представлені завдання та рекомендовані дії, але інституційні, структурні органи, яким доцільно делегувати здійснення заходів, не визначені, що знижує процедурну ефективність моделі стратегічного управління, представлену в третьому параграфі третього розділу (с.181).

Проте вказані зауваження та висловлені побажання загалом не знижують позитивної оцінки опанованої дисертації. Здобувач продемонструвала глибоке розуміння актуальності досліджуваної проблематики та здатність вирішувати складні наукові проблеми регіональної економіки. Дисертаційна робота Фіалковського Андрія Роальдовича є завершеною науковою працею, виконаною автором особисто.

Повнота викладу результатів дослідження в наукових фахових виданнях

Основні положення дисертації, які є особистим доробком автора, викладено у двадцяти трьох публікаціях, з яких дві – у закордонних виданнях, дев'ять – у фахових виданнях України, одинадцять публікацій – у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій – 6,48 д.а., з яких особисто авторові належить 4,63 д.а. Дисертаційна робота складається з анотації українською мовою, анотації англійською мовою, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації містить 231 сторінку, у тому числі основного тексту – 180 сторінок, 33 рисунка, 15 таблиць, з яких 8 займають повний аркуш. Чотирнадцять додатків розміщено на 22 сторінках. Список використаної літератури за темою дисертації охоплює 210 джерел і займає 21 сторінку.

За змістом, структурою, обсягом, повнотою викладення результатів дослідження та оформленням дисертація відповідає чинним вимогам. Наукові результати за темою дисертації доповідалися на міжнародних і національних конференціях та отримали позитивну оцінку.

Загальний висновок та оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Фіалковського Андрія Роальдовича «Розвиток інноваційного підприємництва як фактору формування стратегічних конкурентних переваг регіональної економіки» за своїм змістом є завершеною самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, містить елементи новизни, має науково обґрунтовані результати та практичне значення. Дисертація виконана на високому науково-методичному рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 051 «Економіка».

Поставлена мета та завдання дослідження повністю виконані. Анотація та опубліковані здобувачем наукові праці відповідають змісту дисертації, відображають суть основних наукових здобутків і результатів дисертаційної роботи.

Таким чином, за актуальністю, ґрунтовністю, вирішення поставлених завдань, науковим рівнем викладання матеріалу та кількістю публікацій, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, дисертація на тему «Розвиток інноваційного підприємництва як фактору формування стратегічних конкурентних переваг регіональної економіки» відповідає положенням «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 03.04.2019 р. № 283), « Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167 (зі змінами), а її автор – Фіалковський Андрій Роальдович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
кафедри менеджменту та управління
економічними процесами,
перший проректор
Мукачівського державного університету

 Володимир Гоблик

Підпис Володимира Гоблика засвідчую:
учений секретар МДУ

13.12.2021р

Оксана Королович